

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds H. Amelink, Lekdijk 82 b, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Rotterdamse Rijkweg 174, Rotterdam-8

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

Troostelijke reden

■ Kleverige aanslag

„In de donkere straat,
waar het belletje gaat,
kletst 't deurje al rinkelend
open...“

Natuurlijk, ik zie 't nog voor me: het snoepwinkeltje met z'n kleverige zoetigheid of zoetelijke kleurigheid. Maar soms lijkt het of iets van die kneuterige knusheid is aangeslagen op sommige bijbelverhalen en -teksten.

„Hij zal als een herder zijn kudde weiden... de zogenden zal Hij zachtken (beter zelfs dan de Statenvertaling!) leiden. Bekende, vriendelijke klanken uit Jes. 40: 1-11, net als het „troost, troost mijn volk...“ Maar die rustieke beeldspraak wordt onbewust gekoppeld aan de voorstelling van een Goede Herder, die op zijn beurt gedegradeerd is tot de kerststaltes-sfeer waarin de herdertjes (!) nog steeds liggen te liggen.

Vervreemd zijn wij van de realiteit van de oosterse herder. Al te gauw dwalen onze gedachten in de richting van een seniele sokken-breier, die dagdromend met zijn kudde op de grote stille heide van de Veluwe of de Peel rondwaalt. Verouderde platen en schilderijen houden die voorstelling wel levend (twéé woorden!).

■ Mannelijke taal

Vandaar dat zelfs de Nieuwe Vertaling Jacob tekent als een huise-lijk man (het hebreeuwse woord thâm is tam vertaald!), in tegenstelling tot Ezau de robuuste jager.

Ezau de sympathieke krachtpatser — Jacob de miezerige huismus. Maar een schooljongen bleek het te snappen: een jager is een jager — maar een herder is eigenlijk een jager die 't lokaas bij zich heeft en dat desnoods met zijn blote handen verdedigt.

Waarmee we maar zeggen willen dat Jes. 40, zo overbekend, heel wat krachtiger is van inhoud dan onze slappe voorstelling doet vermoeden.

Toegegeven: enerzijds is de toon teer, fijn welluidend (66:13), anderzijds is de aankondiging van het einde der ballingschap fors en verbijsterend. Wereldmachten

worden in 'n ogenblik vernietigd, andere uit het niet opgeroepen: Chaldeeën, Meden, Perzen (Kores/Cyrus).

Maar in die strijd der grootmachten, allen uit op eigen glorie, praal en pracht, mengt zich een Ander, óók een Koning, die zijn komst op gebruikelijke wijze door een heraut laat aankondigen (vs 3, 4). En alle volken en rijken mogen zich haasten 't pad voor Hem te effenen: de Koning er koningen is op komst en de glorie van Jahweh zal zich openbaren (vs 5). Dan pas blijkt hoe klein grootmachten zijn.

■ Grootmachten als ééndagsbloemen

Enorme veranderingen zijn op til — ze gaan gepaard met politieke gebeurtenissen van de eerste orde. Nieuwe koninkrijken ontplooiën hun macht, met alle gevolgen van dien: tronen wankelen, kronen rollen.

Jazeker — maar ergens vandaan klinkt een stem, een bevel: roept! 't Zijn Joodse oren die dit signaalwoord opvangen, de oren van een man wiens volk in ballingschap leeft en niets te vertellen te zeggen heeft.

Geen koning, geen minister van oorlog, geen generalissimus vangt die woorden op, maar een gewoon joods mannetje — en hoor zijn vraag klinkt bereidwillig onderdanig: wat moet ik roepen, wat heb ik te vertellen, te zeggen? Toch zeker niets!

Niets? Nou en of! Wereldschokkende woorden: alle vlees is gras, al zijn schoonheid als een bloem des velds....

Ieder begrijpt de bedoeling, al was 't maar vanwege die vreemde nadrukkelijkheid waardoor je met je ogen staat te knippen: alle vlees... ál zijn schoonheid... het vólk is gras... Babel ook? En Medië? En Perzië? Allemaal — ook hun machtshebbers? Zó kwetsbaar?

Onvoorstelbaar. Tenzij je met Oswald Spengler gelooft in de „natuurwet“ van de kringloop der geschiedenis of met Bilderdijk verzucht: opgaan, blinken en verzinken. Moeten aan deze „natuurwet“ alle volkeren en culturen gehoorzamen?

Ja, dat lijkt zo. Maar die israëliet

weet beter. Hij ziet in het vroege voorjaar de bruin verdorde steppen opeens tot nieuw leven komen: een tapijt van gras — een zee van bloemen, anemonen, leliën des velds. En haastig brengt de herder zijn kudde naar de grazige weiden. Maar niet, als hier, aan het eind van de zomer, moet hij haastig benen maken, maar nog in datzelfde prille voorjaar, in mei, als de hete adem van de woestijnwind in één ogenblik gras en bloemen doet verdorren, 't komt nauwelijks aan blinken toe.

„Waar mensenogen persoonlijk-heden zien, die hun naam als een stempel op een eeuw drukken, staten die in hun drang naar „Lebensraum“ de grenzen van tijd en ruimte willen doorbreken en duizendjarige rijken willen worden daar zegt God (door middel van een Joods mannetje): gras — en culturen, eeuwenlang opgebouwd: een veldbloempje“!

■ Een heraut in stijl

Nu dát zal die joodse man de wereld toeroepen — dat ze zijn als de steppe — al die machtige rijken met hun glorie, praal en pracht van hun paleizen, tempels, culturen, onoverwinnelijke legers. Als de hete adem des HEREN erover gaat verdorren ze in een prille bloei — Gods sirocco snijdt adem en leven af.

Uit woede dat men Hem naar de kroon wil steken? Dat óók — maar dat wil ieder mens. 't Diepste motief is: het (gegeven) woord van onze God houdt eeuwig stand (vgl. 55:11). Dat woord is een onoverwinnelijke kracht in de wereldgeschiedenis. Bij de bouw van Babels stad en toren (Gen. 11) en de aanleg van de hangende tuinen. Dat is óók een kant van de medaille waarop te lezen staat: met wie dan wilt gij Mij vergelijken? (vs 12)

Maar het woord van God is meer — 't is ook, vanaf het paradijs, een dynamische kracht ter redding (Rom. 1:16). Vandaar het nu volgende beeld, volledig in stijl, herinnerend aan grootmachten, legers, koningen: een vreugdebode die aan de komst van de Koning vlak vooraf gaat, die Hem ziet komen aanstormen, Hem met de vinger al aanwijst (vs 9).

Tot die taak wordt Jeruzalem (een ruïne!) verheven, om de steden van Juda (puinhopen!) te melden: zie, hier is úw God. Laten die koningen van het oosten en hun goden meeluisteren: Israël — hier is uw God. Nóg: úw God. Dat zegt toch wat, dat doet je toch wat als je een volk met een „verleden“ bent?

■ Koning en herder

Hij is op komst — en hoe! Tot driemaal toe wijst dat joodse mannetje zijn volksgenoten en-

thousiast op hun koning: zie... zie... zie... (vs 9, 10). Hij wijst hem met de vinger aan — wat komt Hij doen?

Loon en vergelding brengt Hij. Voor beide partijen: voor Israël dat dubbel en dwars heeft moeten boeten (vs 1, 2; 51:17 v.v.) — maar ook voor Israëls onderdrukkers. Hij zaait vreugde en verschrikking — ze gaan vóór Hem uit. Zijn arm die scheen te slapen (51:9; vgl Ps 78:65) is ontwaakt! Hij komt zijn almacht tonen.

Hij zal als een herder zijn kudde weiden... (vs 11). Verspringt het beeld nu? Nee! Koning en herder liggen bij Hem even dicht bijeen als bij David, de herdersjongen die tot koning werd geproclameerd.

En nog eens: die „herder“ staat er echt niet zo zoetelijk gekleurd op als in onze voorstelling. Zijn stok (knots) en zijn staf horen wezenlijk tot zijn uitrusting en hij weet ze te gebruiken ook! De roofdieren en aasgieren houdt hij op een afstand — de schapen en lammeren zijn welverzorgd.

Kracht paart zich aan tederheid — kan het beter? En is het dan zo'n wonder dat de Koning en herder zichzelf aandient met de woorden: Ik ben de goede herder? Dat gegarandeert veiligheid voor de kudde en tegelijk tederheid al is 't voor een enkel afgedwaald schaap dat Hij in de plooi van zijn kleed thuisbrengt ook al heeft Hij er al een lange dag opzitten. Israëls kudde komt weer thuis en (vs 11) ook al kunnen sommigen niet zo snel meekomen — Hij neemt de tijd en laat niemand achter. Ook is 't kleinste Hem niet te min: al wie Hem volgt komt veilig terecht. Daarvoor heet Hij dan ook de Goede Herder!

IN DIT NUMMER

Pagina 273
ds E. R. Postma,
Troostelijke reden

Pagina 274
ds J. Meester,
Cape May (4 - slot)

Pagina 275
ds G. Huizinga,
Vrede in onze verhoudin-
gen

Pagina 276-277
D. W. L. Milo,
Mensenroof
Prof. C. Veenhof,
De profeet Jona

Pagina 278
drs H. de Jong,
Iets over Bijbel-vertalen

Pagina 279
Boekbespreking
Persschouw

J. MEESTER — AMSTERDAM

Cape May

(4 - slot)

Nog andere bezwaren?

De vorige keer schreven we over het bezwaar van de Amerikaans-politieke instelling. Er werden en worden ook andere bezwaren aangevoerd. Dr C. van der Waal heeft in zijn „Antithese of Synthese?” 1951, „emeend te moeten waarschuwen tegen het gevaar dat binnen het samenwerkingsverband van de Internationale Raad elke kerk aangediend zal worden als een meer of mindere zuivere, ware kerk. Aldus zo vrees hij, zou de pluriformiteit een wettige plaats ontvangen ten voordele van de oecumenische vijand. Wat daarvan te zeggen? Dat de kerken binen het samenwerkingsverband van de „raad” elkaar aanvaardden als kerken is juist gezien. Een oordeel over elkaars min of meer zuiver-zijn spreken ze niet uit hoewel ze wel een confessionele mening daarover hebben. De gereformeerden hebben en houden hun bezwaren tegen de Baptisten en het omgekeerde is en blijft ook zo, dat de Baptisten hun mening hebben over de gereformeerden. Zij aanvaardden elkaar als partners in het samenwerkingsverband op de grondslag waarmee allen instemmen, met omschreven werkdoelen, die ze gemeenschappelijk hebben. De presbyterianen met hun Westminsterse belijdenisgeschriften kunnen elkaar gemakkelijker zien als min of meer, zuivere, ware kerken dan de gereformeerden met de drie Formulieren in Nederland. Immers in de Westminsterse belijdenis wordt gezegd in art. 27 dat de algemene kerk soms meer, soms minder zichtbaar is geweest. En de bijzondere kerken die leden zijn van de algemene kerk, zijn meer of minder zuiver, naar gelang de wijze waar op de leer van het evangelie er wordt onderwezen en aangenomen, de inzettingen er worden bediend en de openbare eredienst er onderhouden wordt en onderhouden op meer of minder zuivere wijze... De zuiverste kerken onder de hemel zijn onderworpen zowel aan vermengingen (van goed en kwaad) als aan dwaling. Sommigen zijn zo gedegeneerd dat zij blijkbaar geen kerken van Christus meer zijn. Zoals gezegd de Amerikaanse en Engelse presbyterianen hebben het wat hun kerkbegrip aangaat, in deze ietwat gemakkelijker dan de gereformeerden van Nederland, die met het onderscheid tussen „ware” en „valse” kerk dat de Nederlandse geloofsbelijdenis ongenueanceerd schijnt te gebruiken, het niet makkelijk hebben. Wellicht moet ik schrijven, dat de gereformeerden van Nederland het zich voor een deel althans, met dat schijnbaar ongenueanceerde spreken over „waar” en „vals”, gemakkelijk hebben gemaakt. Met dit laatste bedoel ik dat men de zinsneden in art. 29 over de

Kerkelijk Leven

ware kerk niet geïsoleerd moet lezen, los van datgene wat in de Nederlandse Geloofsbelijdenis nog meer gezegd wordt over het onderwerp: de kerk. In art. 27 wordt uitgesproken dat we geloven een algemene kerk, die een heilige vergadering is van de ware Christus gelovigen d.w.z. van alle ware Christus gelovigen. Aan het eind van datzelfde artikel wordt over deze algemene kerk beleden, dat deze kerk niet gelegen (gesitueerd), gebonden, beperkt of bepaald is. in een zekere plaats ook niet gebonden aan bepaalde personen, maar dat zij verspreid en verstrooid is in de gehele wereld; nochtans (ondanks dit feit van de verstrooiing!) is deze kerk samengevoegd en verenigd met hart en wil in één en dezelfde Geest, door de kracht des geloofs. Bavinck heeft niet opgehouden zijn leerlingen bij te brengen, dat het eerste wat van de kerk te zeggen is, is, dat zij de vergadering van alle gelovigen, uit alle tijden, onder alle volken, in alle kerkelijke gemeenschappen is, zoals prof. Veenhof in zijn „Volk van God” onweerlegbaar en in den brede heeft aangetoond. Bavinck heeft in zijn oratie over „De Katholiciteit van Christendom en Kerk” gezegd dat er geen algemeen christendom is boven, maar toch wel in de geloofsverdeeldheid. Evenmin is er een kerk hoe zuiver ook die met de algemene kerk samenvalt. Tegenover de vrees van dr Van der Waal dat de pluriformiteit een wettige plaats zou krijgen, stellen wij de vrees, dat door het zich vastleggen op de term „ware” en „valse” kerk uit art. 29 met verwaarlozing van hetgeen verder op schriftuurlijke wijze in de Nederlandse geloofsbelijdenis van de kerk wordt beleden, men het gevaar loopt zich van de Kerk van Christus in de praktijk los te scheuren als kerkelijke groepering. Los scheuren van de kerk, van het Lichaam van Christus, is sectarisme.

Vervolgens heeft dr Van der Waal op bladzijde 219 van zijn genoemde boek er op gewezen dat men van het woord „reformatie” (der 20e eeuw) in de kringen van de Internationale Raad niet een eenzijdig gebruik moet maken alsof deze term alleen maar zou betekenen: breken met een gedegeneerd of vals geworden kerkelijk instituut. Reformatie betekent en moet deze betekenis houden, zich steeds reformeren op alle gebieden en onderzoeken wat de wil Gods is ten aanzien van de verschillende levensgebieden. Reformatie betekent ook openstaan voor verder onderzoek van de heilige Schriften. Bevreesd zijn voor het zich voor altijd vastleggen op

bepaalde verworvenheden in theologisch of kerkelijk opzicht. Het Woord wil zeggen blijven staan naar het gevangen geven van al onze gedachten onder het Woord Gods. Met deze kritische opmerking ga ik akkoord. Ik maakte ze in het bovenstaande reeds tot de mijne.

Het derde bezwaar dat dr Van der Waal meenden te moeten noemen op genoemde bladzijde in z'n boek, zie ik niet zitten. Dat is dat de „raad” het schema van de Wereldraad zou overnemen om zelf in 't werk van de aangesloten kerken te gaan treden door zelf prediking en zendingswerk ter hand te gaan nemen. Mij dunkt dit gevaar is niet aanwezig. Wat ik wel zie als een bezwaar is dat de Intern. Raad een politieke keuze doet zoals we in ons vorig artikel beschreven hebben. In het doen van een politieke keuze volgt zij het spoor van de Wereldraad. Zij kiest precies de aan die van de Wereldraad tegengestelde politiek, maar zij gaat dit doende, in principe die verkeerde weg. De keus van de Wereldraad kennen wij langzamerhand. Bekend is het besluit van de Wereldraad om gelden beschikbaar te stellen voor de bevrijdingsbewegingen. Door dat te doen heeft zij veel sympathie gewekt in links georiënteerde kringen. In ons land waren bewegingen als „Nieuw Links” — de extreem linkse groepering binnen de Partij van de Arbeid — zeer geïnteresseerd in de maatschappelijke uitspraken van de Wereldraad ná Uppsala. Bekend is de gift van 200.000 dollar die de Wereldraad in 1970 ter beschikking heeft gesteld van revolutionaire bewegingen. Opvallend was wat dr A. H. van den Heuvel, toen nog hoofd van de afdeling Jeugdzaken van de Wereldraad, nu algemeen secretaris van de Nederlandse Herv. Kerk, in een omstreeks de paasdagen van 1970 in een huis aan huis verspreid kerkelijk blad schreef:

„De kerk is merkwaardig verdeeld in verband met de opstanding. Maar de kerk is ook verdeeld over de opstand. Mij dunkt dat het een niet belangrijker is dan het ander.”)

Hieruit mge blijken hoever men in de kringen van de Wereldraad van huis is en waarde hecht aan de z.g. structuurverandering. Zelfs de opstanding des Heren wordt op gelijk niveau gesteld met de opstand tegen het overheidsgezag. Ondanks dat wat in Rom. 13 staat. De politieke keus van de Wereldraad is al lang duidelijk en is voor hen die het nog niet zagen, hoe langer hoe duidelijker geworden.

Het standpunt van de Internationale Raad is extreem rechts in de Amerikaanse betekenis van dit woord d.w.z. contra-revolutionair, voor handhaving van een bestaande status-quo al is die status quo niet in overeenstemming met de eisen van het Woord Gods.

Vat ik mijn opmerkingen inzake de „raad” samen dan wijs ik er nog eens op dat de Intern. Raad een platform heeft geschapen van mondiale afmetingen, waar christelijke kerken en groeperingen die de heilige Schrift als het Woord Gods liefhebben, en willen bewaren, elkaar kunnen ontmoeten. Dit is geen geringe zaak. We moeten daar dankbaar voor zijn. Onze kritiek richtte zich voorna-

melijk tegen het feit dat de „raad” evenals de Wereldraad een uitgesproken keus in de praktische politiek heeft gedaan en deze verlangt van al zijn leden. Dit is wellicht typisch Amerikaans. Maar het gaat de bepalingen van de preambule en de constitutie te buiten.

Bovendien menen wij dat de regel van art. 30 van e kerkenorde die van Dordt — 1618 — stamt een gulden regel is voor de manier van handelen op kerkelijke samenkomsten. Deze regel luidt: „In deze samenkomsten zullen geen andere dan kerkelijke zaken en dezelve op kerkelijke wijze behandeld worden”. Natuurlijk komt bij het lezen van deze regel de vraag: wat zijn kerkelijke zaken? Het antwoord op deze vraag hangt af van het antwoord op de vraag: wat is de taak van de kerk? De kerk heeft het Woord Gods te verkondigen dat over alle dingen, en alle mensen gaat en dat zonder aanzien des persoons. Dat is een grote, schier te grote opdracht voor gebrekkige en zondige mensen. Daarmee moet men zich op kerkelijke vergaderingen bezighouden. Dat raakt ook het handelen in politiek. Maar het is wat anders dan aan politiek doen, zich schikken in het gareel van een politieke partij, die altijd eigen zaak zoekt te bevoordelen en vaak met middelen die zéér aanvechtbaar zijn, en door de HERE veroordeeld worden.

1) J. A. E. Vermaat, Kerk en tegen kerk; Buyten en Schipperheijn n.v. Amsterdam, blz. 39.

IK DACHT.....

Ik dacht dat
de Kerk een
feestzaal was
met helder
lichtende lampen,
met veel muziek
van trom en
fluit van
harp en cymbel
citer
orgel
harp en
tamboerijn.

Ik dacht dat
de Kerk een
een feestzaal was
vol blijde
zingende mensen
met stralende ogen
met milde handen
en zangen
fontein
van louter lof:
Looft de Heer!
Looft de Heer!
Looft de Heer!
Een leeuwlied
stijgend naar
eng'lenzang
naar verlosteli
één machtig
lauderend:
Hallelujah!
Hallelujah!
Hallelujah!
de lof en de
dank en de
eer zij Hem
die is en
die was en
die komt!

Ik dacht dat
de Kerk een
een feestzaal was
maar ...

J.H.V.

Vrede in onze verhoudingen¹⁾

Als je zegt: „het is vrede”, dan heb je gezegd hoe onze levensverhoudingen zijn. Over de inhoud en betekenis van dit „hoe”, zoals wij die uit de Bijbel kunnen leren verstaan, heeft ds Van Oene gesproken. Ik wil nu iets zeggen over vrede, met de nadruk op de verhoudingen tussen God en de mensen en tussen de mensen onderling. Het gaat ons daarbij om die verhoudingen als onze levensverhoudingen, zoals die geleefd en beleefd worden, als het ware ingebed in onze levensverbanden en zoals die in onze situaties van tijd en omgeving worden gebouwd en afgebroken.

Als je wilt weten, wat nu eigenlijk levensverhoudingen zijn, dan kun je het beste beginnen met om je heen te zien. Je bent kind van je vader en moeder, broer of zuster van je broers en zusters.

In het verband van gezin en familie ken je reeds allerlei verhoudingen.

Zo ben je ook lid van Gods gemeente. Je staat in een verhouding tot God en Jezus Christus, tot je herder en leraar, tot je mede-leden van de gemeente.

Je gaat naar school en staat in een verhouding tot de directeur of rector, de leraren en tot je klasgenoten.

Je werkt in een bedrijf en hebt een baas, collega's en misschien ondergeschikten.

Je bent Nederlander en staat in een verhouding tot de koningin, de burgemeester en je volksgenoten.

Je bent de vriend of vriendin van je vriend of vriendin.

In de straat woont je buurman en op het zebrapad ontmoet je een oude vrouw en helpt haar oversteken.

Je kunt jezelf in geen enkele situatie denken, of op de een of andere manier is er altijd de ander in je leven.

En tenslotte ben je ook altijd en overall de begeleider van jezelf.

Heel ons leven leven wij in verhoudingen, relaties, betrekkingen. Welnu, als je zegt: „het is vrede”, dan heb je gezegd hoe die verhoudingen zijn.

Dat is een levend zó-zijn.

Veel meer dus, dan een toestand. Als het vrede is, worden onze levensverhoudingen ook gebouwd, versterkt, verdiept, tot ontplooiing gebracht.

Als het geen vrede is, wordt je verhouding tot de ondergeschonden, verminkt, tenslotte geheel afgebroken. Dan houdt de verhouding tot de ander als levensverhouding op te bestaan en heeft het spreken van vrede of onvrede alle zin verloren.

Wij weten, dat in ons leven processen werkzaam zijn van ziekte en zonde. Deze tasten onze levensverhoudingen aan en leren ons spreken van eenzaamheid, vervreemding, ontbinding en ontmenselijking; ook van onmondigheid, manipulatie, verdrukking en tirannie.

Het leven kan zelfs zozeer ontwricht worden, dat onze verhoudingen zich keren tegen hun bestemming als levensverhoudingen. Dan dienen zij niet de gemeenschap, het echte samen-zijn met de ander, maar in zijn verhouding tot de ander brengt de een de ander om.

Als zo de verhouding breekt, heeft hij niet slechts de ander, maar ook zichzelf in die verhouding omgebracht: hij kan niet leven zonder degene, die God hem deed ontmoeten, die God aan hem toevertrouwde. Zo moeten de doden hun doden begraven.

Hoe dat zo komt, dat wij alleen maar kunnen leven in verhoudingen?

God heeft ons zo geschapen.

Wij zijn geschapen naar Zijn beeld. Wij lijken op God.

En God Zelf is een God van gemeenschap.

Hij is de God van de Verbonden. Die God van Zijn volk, de Vader van Zijn kinderen.

Die Zijn eigen Zoon van Zich isoleerde, met Hem brak en Hem verliet, opdat wij nimmermeer verlaten zouden worden.

In de verbanden en verhoudingen moeten wij altijd de naar Gods beeld geschapen mensen zien: geschapen tot vrijheid, mondigheid, verantwoordelijkheid. Verdwijnt de mens als levende mens uit de verbanden en verhoudingen, dan rest een giftige structuur, die dood is en zelf ook hen doodt, die binnen haar moeten verblijven.

In de verbanden en verhoudingen moeten wij altijd de ander zien. Ik kan geen vader zijn, als ik mijn kind niet zie; geen man, als ik mijn vrouw niet zie; geen werknemer als ik mijn baas niet zie; geen kameraad als ik mijn makker niet zie.

Stel je voor, er is een vrouw, die wiegende bewegingen maakt met haar armen, vleinaampjes verzint, troetelwoordjes fluistert, de wieg verzorgt, luiers wast... en er is geen kind. Ze doet als een moeder, maar ze heeft geen kind.

Zo'n vrouw is deerniswekkend, ernstig ziek, gestoord. Haar doen heeft geen zin; het is ongerijmd, dwaas, vreemd.

Haar gedrag is absurd.

Zo is het gedrag van de naar Gods beeld geschapen mensen absurd als je God niet ziet, als de mensen van God zijn vervreemd. Het moet ons iets zeggen, dat de eigentijdse levensverhoudingen

door vervreemding van de ander worden geteisterd en dat het absurdisme een bovendrijvende richting is in de moderne kunst. Zij, die zeggen, dat het leven absurd is, hebben gelijk in zoverre zij in hun ongelof God niet zien en hun naaste en zichzelf als beeld van God.

In zo'n tijd wijkt de vrede uit het leven en gaan de verhoudingen stuk. Dan trekt het nihilisme zijn laatste consequentie: je mag wel vragen naar vrede, maar je moet nooit antwoord verwachten.

Het is niet maar zo, dat wij mensen veel moeite hebben om in onze tijd het antwoord op de vraag naar vrede te vinden, dat antwoord zal nooit gevonden worden, want het is er niet. De beveling van het mensenleven is niets anders dan wachten op iemand, terwijl vaststaat dat hij nimmer komt, want hij bestaat niet. Tóch: wachten. Tóch: de vraag naar vrede stellen. Tóch: vragen naar zinvolle verhoudingen.

Waarom dan toch?

Omdat het leven absurd is.

Wie de crisis van onze levensverhoudingen gefast heeft wordt bevestigd in zijn geloof, dat wij onze vrede buiten onszelf in Jezus Christus moeten zoeken.

Op één aspect van ons naar-Godsbeeld-geschapen-zijn wil ik nog wijzen. Het betekent dat wij God kunnen verstaan en dat God ons kan spreken dezelfde taal.

Het levende verhoudingen wekkende Woord van God kunnen wij horen. Wij kunnen gehoorzaam zijn.

God spreekt ons aan, wij kunnen aanspreekbaar en aansprakelijk zijn.

God kan ook ons horen. Wij kunnen ant-woord geven op Zijn Woord.

Wij kunnen ver-antwoord-elijk zijn.

Wij hebben een mond om te belijden en kunnen mond-ig zijn.

Als het vrede is in onze verhoudingen, dan heeft het Woord vrije doortocht.

God spreekt met de mensen en de mensen spreken met elkaar.

Geen vrede zonder gesprek.

Maar dan niet het gesprek als ideologie of als mode, maar als verkondiging en belijdenis, vermaning en gehoorzaamheid, troost en dankbaarheid, bemoediging en ootmoed, ontferming en vreugde, geduld en bloei, begrip en rust, gemeenschap en samen-zijn.

Als liefde.

Weet je, wat nu zo geweldig is?

Dit, dat God in één gebeeldhouwd woord zijn vredebrengende geboden voor al onze levensverhoudingen, zo verschillend, ingewikkeld, aan tijden, situaties en personen gebonden als die zijn, heeft samengevat.

In dit ene woord: Gij zult de Here, Uw God liefhebben met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand en gij zult uw naaste liefhebben als uzelf.

Gods geboden passen bij de naar Zijn beeld geschapen mensen, zijn daarmee in harmonie.

Al Gods geboden zijn één: de liefde.

En al onze verhoudingen zijn drie: tot God, tot de naaste en tot onszelf.

Over deze drie grondrelaties wil ik nu iets zeggen.

Grondrelaties zijn ze, want er is geen verhouding tot de ander, in welke omgeving, situatie of tijd dan ook, waarin deze drie niet

samen aanwezig zijn.

Overall, altijd samen.

Wèl onderscheiden, niet gescheiden.

Dat kan ons leren, dat we onszelf niet moeten laten vermoeien met de problemen die voortvloeien uit het schema horizontaal-verticaal. Niet meedoen aan modern pragmatisch horizontalisme of reactionair spiritualistisch verticalisme.

Nooit één van de drie los van of zelfs tegenover de andere twee.

Nooit alleen God, los van de mensen.

Nooit alleen de naaste, los van God.

Nooit alleen jezelf, los van God en de naaste.

Leef uit geloof, niet uit aanschouwen.

Wat je ziet is een verziekte, verzondigde, ontwrichte samenleving.

Scheiden van wat één is, tegen elkaar uitspelen van wat samenhoort, schematiseren van wat levend is, zijn activiteiten van ons zondig hart.

Voorbeelden? Het leven is er vol van.

Hoe vaak hebben mensen zich beroepen op de wil van God om de broeder te vernietigen? Hoe vaak hebben zij gedaan als Kajafas, die zich beriep op zijn ambtelijke verhouding tot God om Jezus aan het kruis te brengen?

Hoe vaak hebben mensen zich afgewend van God omdat hun verhouding tot de ander hier en nu geen Gods-dienst kon verdragen? Hoevelen hebben een vrouw getrouwd of een akker gekocht?

Hoe vaak hebben de mensen in hun egoïstisch opgaan in zichzelf God verloochend en de naaste verraden?

De zonde scheidt, schendt, breekt, verdeelt, doodt.

De zonde is de grote vijand van de vrede.

In de gemeenschap brekende zonde is ook meegekomen de verminking van ons leven met de ander, met God, de naaste en onszelf, door de ziekte.

Als het vrede is in de verhoudingen doen wij ons gelaat over de ander lichten, naar Gods beeld en gelijkenis. Maar dat gelaat is vlees, kwetsbaar, teer, vergankelijk, ziek. Onze ogen hebben te weinig licht, dan dat wij de ander geheel zouden kunnen zien. Als het vrede is heffen wij over de ander zegenend onze handen, naar Gods beeld en gelijkenis, maar onze arm is verkort en onze handen beven.

Ook vanwege de vrede schendende ziekte moeten wij hartstochtelijk bidden om de komst van de dag van heling, dat is van heil.

Over je verhouding tot God kun je in de Catechismus prachtige teksten vinden, over God de Vader en onze schepping, God de Zoon en onze verlossing en God de Heilige Geest en onze heiligmaking.

En je verhouding tot de naaste, wat wil dat eigenlijk zeggen?

In het brandpunt van de verhouding tot de ander staat die ander als je naaste. In de situatie van de tijd ben jij hem het naast, sta jij het dichtste bij hem, om hulp te geven.

Jij bent je naaste het meest nabij. En jij moet zijn wat je bent, wil het vrede wezen.

Veel levensverhoudingen dragen een min of meer duurzaam karakter.

¹⁾ Toespraak, gehouden op de Jeugd-dag in Wezep, Hemelvaartsdag 1973.

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

MENSENROOF

Ruim vijf dagen, om precies te zijn 130 uren, heeft een gevaarlijk psychopaat een viertal mensenlevens in zijn hand gehouden. De hele wereld leefde mee met de bankoverval in Stockholm. De toedracht was ongeveer als volgt.

Ene Jan Erik Olsson overviel gewapend een grote bank in het hart van de stad. Hij gijzelde vier bankbeambten in de kluis. Zijn eis van drie miljoen kronen (twee miljoen gulden) werd ingewilligd. De gebruikelijke eis van een renwagen met volle benzinetank, vrije aftocht en al die andere kleinigheden werd ook toegestaan. Toch aarzelde hij. En terecht. Want hij wist als u en ieder ander: dat inwilliging alleen een tegenzet kon zijn in een spel, dat met schaakmat diende te eindigen. Zijn eis van een vliegtocht naar het buitenland, samen met de gijzelaars, werd dan ook niet serieus genomen — althans niet toegestaan. Zelfs op dit punt zijn er grenzen. Wel werd toegestaan, dat een tot levenslang veroordeelde vriend van de overvaller uit het gevang werd gehaald om hem te assisteren.

Zo ging men de eerste nacht in. Het gezelschap van zes man: een gewapende partij van twee boeven en een ongewapende partij van vier onschuldige gijzelaars, bevond zich in de grote bankkluis; een ruimte van 45 vierkante meter met muren van zo'n zestig centimeter dik beton en ijzer. Het zal je slaapkamer maar zijn. Drie van de gijzelaars waren vrouwen: twee jonge meisjes en een gehuwde jonge vrouw. Haar enige beschermer was een 25-jarige mannelijke collega, die tegen de wapens van beide boeven waarschijnlijk weinig in te brengen had.

De heer Olsson (32), volgens de psychiater een gevaarlijk man, tot alles in staat; volgens zijn broer reeds twee weken tevoren van plan de slag van zijn leven te slaan of om te komen; volgens sommigen een beschaafde, vriendelijke vent; volgens een arresterende politieman een onbeschaamde man met een vreselijke vocabulaire; volgens zijn moeder van anker geslagen tengevolge van een echtscheiding; volgens politie-commissaris, die de operatie leidde, een onmenselijk creatuur, dat voor niets staat; — deze heer Olsson was gewoon op staatskosten te logeren maar had na een „vacantie” verzuimd zich op 15 augustus bij zijn „hotel” te melden en begon na een week van voorbereiding op 23 augustus zijn avontuur. Met inzet van een handvol mensenlevens.

Nu zijn we langzamerhand vertrouwd met deze situatie: dat een koelbloedig misdadiger zich verschanst achter enkele onschuldigen om zo zijn operatie uit te voeren. We schrikken er niet meer zo van als wanneer we er zelf bij betrokken waren. We hebben ergens het vertrouwen: dat de justitie wel aan het langste eind trekt en de boef tenslotte dood of levend gegrepen wordt. Het geld speelt dan geen rol meer. De ergste gevolgen van zo'n overval-met-gijzeling zijn, dat onschuldigen worden gewond of gedood.

Zo ging het tot nu toe meestal. Hoewel enige tijd geleden in Duitsland al een jonge vrouw de dood vond bij een bankoverval en in Nederland een collega van schrijver dezes werd doodgeschoten — in de meeste gevallen komen de gijzelaars, bankcliënten of bankpersoneel, met de schrik vrij.

Maar we moeten wel begrijpen dat er een escalatie in deze dingen zit. De politie neemt geen initiatieven, maar moet zich aanpassen aan de initiatieven van misdadigers. Vinden deze betere methoden, dan moet de politie hen volgen in tegenmaatregelen. De misdadiger is aan zet — justitie kan alleen tegenzetten leveren. En vandaag of morgen is het mogelijk, dat een bankovervaller inderdaad de slag van zijn leven slaat al of niet met dodelijke offers, en met de buit in veiligheid is voor justitie de juiste tegenzet gereed heeft. De Engelse justitie heeft nooit alle daders van de beruchte treinroof van jaren her kunnen grijpen. Want de ene partij heeft alle tijd om plan-met-konsequenties te overwegen. De andere partij wordt bij het beraden van tegenzetten massaal voor de voeten gelopen door publieke belangstelling, de pers, ongevraagde adviezen, onjuiste tips en geëmotioneerde familieleden.

Daarom kunnen we er niet op rekenen, dat elke afloop zo gunstig kan zijn als nu. Want deze keer was de afloop klassiek: de boeven gingen weer het gevang in, nu beiden voor levenslang, en de onschuldigen zijn vertroeteld in de schoot van hun families opgenomen. Maar morgen kan een man opstaan, die de fouten van Jan Erik Olsson analyseert en verbetert.

Deze man Olsson heeft vanuit zijn standpunt de zaak „knap gespeeld”, zoals dat heet. Hij had voldoende assistentie van zijn vriend, zodat hij op tijd kon slapen en nadenken. Hij kon het hoofd koel houden gedurende vijf dagen en nachten. Men kon hem niet klem zetten want zou dan mensenlevens opofferen. Hij kon eisen voor een vrije aftocht stellen. Hij kon de helft van de buit pesterig verbranden: een miljoen gulden! En hij was de enige van de zes, die op eigen benen, met opgeheven hoofd, geboeid maar fluitend het bankgebouw verliet. Zij het onder geloei van de menigte.

Dan de gijzelaars. Die waren na een paar dagen aan het eind van hun weerstand en smeekten, dat hun leven gespaard mocht blijven. Het moet een vreselijke toestand zijn geweest: drie jonge vrouwen en drie mannen in een kleine ruimte, geen enkele hygiënische voorziening, nauwelijks voedsel en water nadat er gaten in het dak waren geboord,

C. VEENHOF — KAMPEN

De profeet Jona

II. Voor Jahweh gevluht (vervolg)

6. Zó gaat Jona nu op de vlucht voor God. Er zijn in zijn vlucht drie fasen te onderscheiden.

Jona begint met passage te nemen in het schip dat naar Tarsis zal koersen.

Daarna, terwijl een storm het schip beukt, heeft Jona de vlucht genomen in de slaap. Mensen die voor God op de vlucht zijn doen dat altijd óók graag met behulp van de slaap. Soms zelfs met behulp van slaapmiddelen of „tranquilizers”. Dan is men een poos uit de zorg, de twijfel, de onrust, de angst weg!

En tenslotte, en dat is het eind-

punt van Jona's trieste tocht, vlucht hij voor God in de dood. Het vluchten in de dood is heel vaak het einde geweest van een mens die op de vlucht was voor God!

7. Het wonderlijke, het ontroerende bij de vlucht van Jona is dat de HEERE zijn koppig ongehoorzame profeet niet loslaat. Hij verteert hem niet in zijn toorn. Hij laat hem evenmin begaan. God volgt Jona van stap tot stap op diens weg. En dat doet Hij om hem te redden, hem tot gehoorzaamheid te brengen, opdat hij niet volledig en definitief zou falen in zijn roeping van profeet.

8. Het eerste wat God doet, als Jona op de vlucht is geslagen is

het zenden van een geweldige wind, zodat er een zware storm op zee losbrak en daardoor — zoals er met een tekenende personificatie gezegd wordt — „het schip dacht te zullen breken”. Deze storm kwam onverwacht en was daarom opvallend. Want in de tijd waarin er stormen woedden in dat deel van de Middellandse Zee voeren de schepen niet uit. De matrozen, klaarblijkelijk uit verschillende landstreken afkomstig, werden dodelijk bevreesd. Ieder riep zijn eigen god aan. Ze wierpen de dingen die zich aan boord bevonden in zee.

In scherpe tegenstelling met het gedrag van de heidenen, die beseffen dat ze in deze storm met de toorn van een god hebben te doen en daarom smeken om uitkomst, horen we dat Jona naar een verborgen plek onder in het schip was afgedaald en daar lag te slapen. Het geweldige ingrijpen van God bemerkt hij niet, raakt hem niet.

Steeds weer zal in het verhaal het diepgaande verschil tussen de religieuze houding en activiteit van de heidenen en die van Jona worden belicht. En het gedrag van de profeet des HEEREN steekt altijd ongunstig af bij wat van de heidenen wordt verteld.

Nadat het scheepsvolk Jona's afwezigheid heeft gemerkt, gaat de kapitein van het schip naar hem toe en vermaant hem op doordringende wijze zijn god aan te roepen. Misschien, zo zegt hij, zal die god ons gedenken zodat wij niet vergaan. Door deze heidenen wordt aan Jona „gepredikt” dat God met die storm toornend in zijn leven is gekomen — opdat hij niet zou verloren gaan.

9. Jona is niet geschokt, laat staan gebroken, door de storm die God had gezonden. Maar de HEERE laat hem niet los. Als de storm voortduurt en erger wordt gaat de bemanning van het schip het lot werpen om te weten te komen om wille van wie het onheil van de woedende storm hun overkwam. Maar we weten het: Het lot wordt in de schoot geworpen, maar elke beslissing daarvan is van de HEERE (Spr. 16 : 33). En het lot viel op Jona! Met diepe bezorgdheid vragen de zeelui naar zijn „bezigheid” (zijn beroep of het doel van zijn tocht), zijn afkomst en nationaliteit. Ze willen er achter komen door welke misdaad van hun passagier de toorn van diens god is opgewekt.

Jona geeft op hun vraag een antwoord. Hij noemt eerst het volk

ter nauwernood enige kledingstukken en matrassen, en dit alles onder ondragelijke spanningen.

Want hoe lagen de fronten, hoe de genegenheden? Vormden de vier employé's een hechte groep? En in hoever? Was de jongeman een gehate chef of een fijne collega? Konden de drie vrouwen het vinden of lustten ze elkaar levend? Waren de twee misdadigers het in alles eens — of werd de een gebruikt door de ander? Had de ene boef zich eigenlijk liever aan de kant van de gijzelaars gesteld als hij durfde? In elk geval (om de onzekerheden in het krachtenveld te illustreren) volgens de politie waren de jongste twee meisjes „op de hand” van de medeplichtige boef, toen ze bevrijd werden. En volgens een krant was het gehuwde vrouwtje verkracht door een der desperado's. Dit bericht kwam door nadat de meisjes hadden verklaard, dat de boeven zich als heren gedroegen!

Alle gijzelaars werden per brancard naar een ziekenhuis vervoerd. Laten we hopen dat ze de beproeving ook psychisch goed te boven mogen komen. Zelfs het sterkste zenuwgestel is niet altijd vuurbestendig.

Bij de opleiding voor zakenmensen wordt soms een moderne harde methode gebruikt: een groep wordt samen opgesloten en moet alles uitpraten. Dat kan levenslang begrip opleveren. De karakters komen in goede en kwade kanten volledig openbaar. Defecten kunnen gezamenlijk en krachtadig hersteld worden. Met zulk een paardemiddel-methode worden soms, soms, goede resultaten bereikt.

Maar dat ligt hier toch anders. Het samengaan is hier niet vrijwillig geweest. De normen lagen ver uiteen. De omstandigheden waren levensgevaarlijk. En daarom is dit gedwongen samen-hokken behalve mensonterend, ook psychologisch verre van begerlijk.

—o—

Vervolgens de overheid. Die draagt het zwaard niet tevergeefs, zei Paulus, en scheen dat te beseffen. Men deed er tenminste het nodige aan. Zowel politie als justitie als regering hebben er aan getild. De politie is toegejuicht door het publiek. Commissaris Curt Lindroth heeft dat verdiend, zo bewees prins Carl Gustav met zijn danktelegram aan deze koele klont. Justitie had voortdurend overleg met het buitenland, ten einde de modernste aanpak voor te bereiden. Tot deze aanpak behoorde een lawaai- en traangasoffensief, dat de gehele operatie, eenmaal rijp, in vijf minuten afwikkelde. Het startsein daartoe werd gegeven door de hoge autoriteiten. Het dankwoord werd in een speciale uitzending gesproken door premier Palme: „ons volk is één in grote dankbaarheid voor het schitterende werk van onze politie”.

Natuurlijk heeft de politiek ook de nodige munt uit deze tragische af-

faire geslagen. Daar begon de hoofdpersoon mee, toen hij zei dat hij tot 16 september het wel zou kunnen uithouden. Op die datum zou namelijk een politieke verkiezing plaats vinden en het falen van de overheid zou op de stemming grote invloed kunnen hebben. En premier Palme zal, voor hij zijn juichende rede hield, wel een zucht van verlichting hebben geslaakt. Een politieke zucht namelijk.

—o—

En tenslotte wijzelf, burgers van het Avondland. Wij leven in het post-christelijke tijdperk. Hoewel alle wetten van Mozes, alle wetten van God de Heere, met voeten getreden worden, genieten rechtvaardigen en onrechtvaardigen nog steeds in de burgerlijke en strafwetgeving voorrechten, die van God geschonken zijn. Nog steeds wordt ons leven min of meer beschermd. Nog steeds is het huwelijk een (min of meer betwist) heiligdom. Nog steeds wordt de persoonlijke eigendom min of meer beveiligd. Nog altijd zijn smaad en laster strafbare zaken. Er zijn landen in Europa, waar de zondag nog altijd beschouwd wordt als de voortzetting van de sabbath, zoals Petrus Dathenus en John Knox hun discipelen hebben geleerd. En nog altijd geldt het min of meer als onbeschaafd, de naam van de Heere God te misbruiken.

Niettemin — het is een aflopende zaak. Al de genoemde voorrechten staan op de tocht. De laatste tien jaren boden een ontstellende versnelling in de afloop. De onbeschaamdheid in het verkeer wijst erop, dat een mensenleven van geen waarde is. De onbeteugelde sexcultuur doet solide mensen twifelen aan de mogelijkheid van een monogaam huwelijk, van een harmonisch gezinsleven. De geraffineerde methoden van geld-toeëigening worden door regeringen voorgestaan en door onderdanen grif overgenomen. Marx' uitspraak dat eigendom diefstal is — wordt vandaag vertaald met: onroerend goed is uitgestelde belastingschuld. De perversie eindigt niet bij de mens: na het „Nader tot U” van van 't Reve staat ons nu een Skandinavische film over „Het liefdeleven van Jezus Christus” te wachten — waarbij liefde niet liefde maar erotiek betekent.

Vlieguigkapingen, bankovervallen zijn in weinige jaren verhonderdvoudigd. Tevergeefs trachten regeringen maatregelen te nemen: ze zijn verouderd voor ze in werking treden. Mensenroof is een gewone zaak. De mens der wetteloosheid is zo begaan met zichzelf, dat hij daar alle andere beeldragers van God voor kan opofferen.

Dit alles is een begin van het einde, zegt de Schrift. Zie toe, dat niemand zich hierdoor in de war laat brengen. Maar laten we onze hoofden opheffen en uitzien naar de dag, waarop de Zoon des mensen op de wolken verschijnt. Om recht te doen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen. En om een nieuwe aarde te scheppen, waarop genade en waarheid elkaar met een kus begroeten.

BIJBELSTUDIE

waartoe hij behoort. En wel met de naam die de heidenen daaraan gaven. Daarna maakt hij zijn godsdienst bekend. Hij „vereert” of „vrees” Jahweh. Die woorden hebben ongeveer dezelfde betekenis als: ik geloof in Jahweh. Jona voegt er aan toe dat zijn God Jahweh de God is van de hemel die zowel de zee als het droge heeft gemaakt. Dat wil zeggen: de God die men nergens ontvluchten kan. Jahweh heeft de zee gemaakt waarop Jona vluchtte, ook het land dat hij ontvluchtte en evenzo de plaats waarheen zijn vlucht nu gaat.

10. We moeten goed op dit antwoord van Jona letten. Is het goed, waar? Zonder twijfel zal Jona gemeend hebben wat hij zei.

Hij was een Hebreër. En inderdaad „erkende” hij Jahweh als zijn God. Maar is dit antwoord nu waar? Is het de vertolking van echt geloof? Neen! Want men gelóóft alleen dan dat God de Almachtige gebieder is van hemel en aarde als men Hem gehoorzaamt. Men gelóóft alleen dan dat God de zonde haat, als men die zonde laat. Men gelóóft alleen dan dat God onze Vader is, als men Hem dienovereenkomstig eert (Mal. 1 : 6). Men gelóóft alleen dan dat God vol van genade is als men in die genade rust. En daarom: Jona vrees de HEERE niet! Als dat wél het geval was zou hij onmiddellijk naar Ninevé zijn gegaan! God neemt geen genoegen met vrome woorden, ook al zijn die „gemeend”. Neen, Jona vrees de HEERE niet. Want ook ná het werpen van het lot zegt hij niet wat hij moet zeggen en doet hij niet wat hij moet doen.

11. Na dit halve antwoord van Jona gehoord te hebben worden de zeelieden bevreesd. Ze beseffen dat ze in iets geweldigs betrokken zijn. Ze kregen te maken met een onvoorstelbaar machtige God die alles beheerst en ze hebben een man in hun schip die voor die God zo gewichtig is dat Deze niets minder doet dan een orkaan

ontketenen om de zonde van deze booswicht te straffen. Huivering vervult hen vanwege deze angst-aanjagende dingen. En hun vrees wordt steeds groter. Opeens herinneren ze zich dat hun passagier gezegd had dat hij voor zijn god op de vlucht was. Daar hadden ze eerst weinig notitie van genomen. Zoiets was voor hen een algemeen bekend bedrijf. Maar na alles wat ze nu beleefd hadden werd de vlucht van Jona een verbijsterend ding. Ze weten het niet meer. Ze zeggen: „Hoe hebt ge dat kunnen doen?” En ze vragen aan Jona — nota bene aan de schuldige, de boosdoener! — „Wat moeten wij met U doen, dat de zee ophoudt tegen ons (te woeden)?” Want de zee ging hoe langer hoe erger te keer.

12. Voor Jona is nu een beslissend moment aangebroken. God had hem achtervolgd, hem steeds meer in het nauw gedreven. Nu staat hij onontkoombaar in een hoek gedrukt. Hij kan zich niet meer uit Gods greep losrukken. Wat zal hij doen? Hij moet één ding doen. Dat wat hij direct had moeten doen toen de kapitein hem wakker maakte en hem opriep tot het aanroepen van zijn God. Hij had toen moeten zeggen: „Ik heb gezondigd. Ik moest naar Ninevé

gaan en ik ben in precies de tegenovergestelde richting gevlucht! Maar ik heb berouw over mijn zonde. Ik zal mij bekeren. Ik zal doen wat God van mij vraagt. Onmiddellijk. Wendt het roer, ga terug naar Jafo en de storm zal bedaren.” Ja dat had Jona, al was het veel te laat, moeten zeggen. En we weten het zeker: de storm zou dan zijn opgehouden en het schip met zijn bemanning gered.

13. Maar Jona breekt niet stuk voor God. Hij volhardt in zijn wegvluchten voor de Almachtige. Hij houdt zijn verzet tegen God vol tot het uiterste. Hij kiest de dood boven het gehoorzame dienen van Jahweh: „Neemt mij op en werpt mij in zee, dan zal de zee ophouden tegen U (te woeden); want ik weet, dat om mijnentwil deze zware storm tegen U is losgebrosen.” Wat Jona hier doet is het zoeken van de dood. Het grenst aan zelfmoord.

Vervolg van pag. 275

Vrede in onze verhoudingen

Je verhouding tot je vader, je moeder, je broeder in de gemeente, je baas in het bedrijf, je vriend. Zulke verhoudingen zijn als wegen, waarop je de ander als je naaste ontmoet. Maar die weg kan ook wel korter zijn: van trottoir tot trottoir, de zebra in de stad en de ander de jouw hulp behoevende oude mens, die je voorheen niet kende.

En je verhouding tot jezelf? Misschien vind je het wat vreemd gezegd, dat je altijd en overal ook in een verhouding staat tot jezelf. Toch zegt de gewone omgangstaal het al. Soms ben je jezelf niet. Dan is de verhouding tot jezelf gestoord. Soms zeg je tegen jezelf: dat had ik van de Here niet mogen doen. Dan spreekt je geweten, je consciëntie, dan weet je met jezelf

mee, dat het geen vrede was. Dan stel je de verhouding tot jezelf onder de tucht van Gods Woord. Die stem kun je onderdrukken en je kunt geestesziek zijn, gestoord, zeggen we dan terecht en de boze mensen kunnen je verhouding tot jezelf vernielen door een hersenspoeling of je kunt het zelf doen met drugs.

Paulus kon zeggen dat zijn verhouding tot zichzelf in Christus was: niet meer ik, maar Christus leeft in mij.

De bijbel duidt de verhouding tot jezelf met het markante woord: „mijn ziel”. Loof de Here, mijn ziel, dat is: nu zeg ik tot mijzelf, laat ik de Here loven.

Tenslotte, hoe weet je nu of het vrede is?

Het is vrede, als in alle drie verhoudingen het Woord van God vrije doortocht heeft, maar hoe weet je dat?

Wel, er zijn tekenen die je van de vrede verzekeren. Zoals je zeker weet, dat het voorjaar is, als het hout week wordt en dat het avond is, als de hemel rood kleurt.

Zo weet je zeker, dat het vrede is, als je kunt bidden tot God, altijd en overal; als je dienen kunt ten behoeve van je naaste, altijd en overal; en als je zeggen kunt tot jezelf: rust mijn ziel, Uw God is Koning.

Eindeloos zal de vrede zijn over Zijn Rijk.

H. DE JONG — AMSTERDAM

Iets over het Bijbelvertalen

(3)

De moderne bijbelvertalingen, bijvoorbeeld Groot Nieuws voor U, moeten nu gezien worden als pogingen om een brug te slaan tussen de taal van de bijbel en de gesecculariseerde taal. Vandaar, dat ze in zekere zin als praterig op je af kunnen komen, zoals je andere mensen over de nieuwe psalmberijming hoort zeggen, dat het 'versjes' zijn, hetzelfde verschijnsel. Ik bedoel dus te zeggen, dat onze omgangstaal niet een neutraal en waarde vrij gegeven is, dat zomaar evenwaardig tegenover de bijbeltaal gesteld kan worden en als norm voor vertalingen gesteld kan worden. Onze gesecculariseerde taal heeft zich uit de invloedssfeer van Gods Woord verwijderd en daardoor heeft ze een devaluatie ondergaan. Het woord met een grote W werkt niet meer heiligend in op het woord met een kleine w. Ik geloof dat dit te weinig wordt ingezien door de voorstanders van de vrijere vertaling. Dezen gaan nogal ter schole bij de heer E. A. Nida, die heel wat geschreven heeft over de theorie en de praktijk van het vertalen. Maar deze man heeft z'n ervaringen opgedaan met het bijbelvertalen voor zendingsdoelinden en dat is toch een andere situatie dan die van de gesecculariseerde samenleving. Inderdaad, wanneer de bijbel vertaald moet worden in een taal, waarin hij nog nooit is overgezet

en voor een volk dat met het evangelie onbekend is, dan moet verregaand de methode worden toegepast van 'het boek naar de mensen'. Vaak is dan de cultuur van zo'n volk ook zo beperkt en onontsloten, dat bijvoorbeeld 't woord 'schaapherder' moet worden vertaald als 'varkenshoeder', omdat er geen schapen, maar wel varkens zijn. Toch zal zo'n eerste vertaling snel achterhaald zijn. De horizon van zo'n cultuur verbreedt zich, mede dank zij de evangelie-prediking, en de bijbelvertaling moet zich daar bij aanpassen. Een volgende vertaling zal de mensen al weer meer naar het boek brengen dan het boek naar de mensen.

Zo is het ook in onze cultuur gegaan. Dr C. C. de Bruin schrijft (Dr C. C. de Bruin: De Statenbijbel en zijn voorgangers, Leiden 1937, pag. 18) over de eerste missionarissen: „het is zeer waarschijnlijk, dat zij bij hun prediking de bekendste gedeelten uit de Schrift zoo al niet hebben vertaald dan toch in vrije bewoordingen hebben weergegeven. Gelijktijdig met de vorming van de kerktaal ontstond door hun pioniersarbeid een bijbeltaal met eigen woordvoorraad. Zij hebben de grond omgewoeld, waarin latere vertalingen konden ontkiemen.” Die latere vertalingen zijn ook gekomen en het hoogtepunt bij deze ontwikkeling is de Staten Vertaling geweest, waarin de bijbel zich helemaal kon geven, zich helemaal kwijt kon. Toen ging er

van de bijbel ook een heiligende kracht uit op het overige taalgebruik. Maar daarna is het leven zich tegenover de Schrift steeds meer gaan verzelfstandigen. Wij leven in een cultuur die zich van Gods Woord verwijderd. Aanpassing daaraan bij het bijbelvertalen is nu geen tegemoetkoming meer, maar achternaloping. Deze vertalingen worden dan ook niet opgevolgd door meer letterlijke, zoals op het zendingsveld, maar door steeds vrijere. Het is voor mij de vraag of de vrijere vertalers zich hiervan voldoende bewust zijn, alsook hiervan dat het iets geheel anders is, de bijbel te vertalen voor praechristelijke Irianezen dan voor een post-christelijke Europese cultuur.

Is het dan iets ongeoorloofs? Zo'n bijbelvertaling als Groot Nieuws voor U? Nee, zover ga ik niet. We moeten er geen wonderen van verwachten bij de evangelisatie. Daar kon zulk een vertaling wel eens averechts werken. Mensen, die zich van buiten bij de kerk melden voor catechese bereik je niet altijd met een hen vertwijfeld achterna hollende bijbel. Ze voelen zich er eerder haast een beetje door beledigd, al zijn er uitzonderingen. Maar ik zie een ander nut. Wij hebben allemaal wel wat van de secularisatie, d.w.z. dat we in zekere zin allemaal mensen geworden zijn van het vluchtige woord. Als we nog lezen, in plaats van kijken, dan moet het makkelijk gaan („hapt zo heerlijk weg”) en moeten we opschieten. Wel, daar komen de nieuwere vertalingen aan tegemoet. Het is nu mogelijk, in een paar uur een evangelie achter elkaar door te lezen, of zelfs de brief aan de Romeinen, en er dan ook nog een indruk van over te houden. Het is nu eenmaal zo: bij de oudere vertalingen kenden wij de bijbel beter uit het hoofd, bij de nieuwere snappen we hem beter (waarbij ik wel opzettelijk het oppervlakkige woord 'snappen' gebruik). Onze tijd vraagt niet naar vorm, maar naar inhoud: zeg maar gauw waar het op neer komt, wat je bedoelt. Hieraan komen de nieuwere vertalingen tegemoet. En daar zit iets moois in. Ik denk trouwens dat het Nieuwe Testament zich er meer voor leent dan het Oude, want het Nieuwe Testament heeft meer inhoud, het Oude meer vorm.

Maar u zult begrepen hebben, dat ik daartegenover een tegenbeweging graag gaande wil houden. Geen nieuwere vertalingen op de kansel, graag (afgezien van de Nieuwe Vertaling van het N.B.G., die nu eenmaal in gebruik is in onze kerken). Op de kansel een vertaling die ons bij het boek brengt, een bijbelvertaling, die ons bij het 'toen' en 'daar' brengt en niet een, die zich laat inspinnen in de kleine gezichtseinder van 'hier' en 'nu'. Werkelijk, het serieus nemen van 'toen' en 'daar' komt het 'hier' en 'nu' ten goede. De bijbel is óók historisch en het is chantage, hem altijd aanstonds te benaderen met de vraag: wat heb ik er vandaag aan, wat zegt het mij hier. Als een bijbelvertaling zuinig omgaat met het bijbels idioom, dan bevordert ze de luisterhouding. Inderdaad, — wie het leest, merke daarop —. Nabij u is het woord, zeker, maar dat betekent niet, dat we een instant-bijbel hebben. Wij ontkomen niet aan de omweg over het jaar nul. Na het letterlijk vertalen nu ook nog iets over het concordante vertalen, dat wil dus zeggen, dat een bepaald woord in het oorspronkelijke zoveel mogelijk door een ge-

lijk woord wordt weergegeven. Daardoor zijn we in staat, de samenhang, die de Schrift zelf legt, te zien. De Schrift namelijk duidt die samenhang vaak subtiel aan door schijnbaar onopzettelijke woordherhalingen en overeenkomstige zinswendingen. Buber heeft dit verschijnsel onderkend en omschreven als Leitwort-stil: door een bepaald woord op verschillende plaatsen in het verhaal te laten klinken, loopt er een draad door het verhaal die het geheel bijeenhoudt: je wordt daardoor uitgenodigd, te associëren (want de Bijbel werkt niet uitsluitend met causale denkvorm, maar ook met de associatieve).

Inderdaad is er zoiets als een Leitwort-stil, hoewel ik die lang niet in alle verhalen tegenkom. Soms haast in overdaad, zoals in Gen. 32, waar o.a. het woord 'aangezicht' om en om gewend wordt en door het hele verhaal gevlochten zit, maar soms ook weer helemaal niet, althans, zover ik zien kan. Kunnen we zulke overeenkomstigheden, gelijkkluidendheden, altijd in vertaling weergeven? Dat hangt er van af, denk ik. Soms leidt het tot gezochtheden en zoekt men overal wat achter. Als ik in een nederlandse zin het voegwoord 'aanzien' en het zelfst. naamwoord 'aangezicht' gebruik, zijn dat woorden, die niet alleen wat klank betreft, op elkaar lijken, maar die etymologisch ook verwant zijn. Toch zal niemand op het idee komen, deze woorden met elkaar in verband te brengen en bijvoorbeeld bij vertaling van de zin in het engels er op bedacht zijn, deze overeenkomstigheid te bewaren. Wij ervaren de overeenkomst als toevallig of liever nog: wij ervaren de overeenkomst helemaal niet. Zo kon het in het hebreuws toch ook wel eens liggen. Dat zou in ieder geval overwogen moeten worden bij een tekst als Gen. 32 : 21 (hebr. tekst), waar Jakob de boden, die hij Ezau tegemoet stuurt, als volgt instrueert: „En gij zult zeggen: ook, zie, uw knecht Jakob is achter ons, want hij heeft gezegd: laat ik zijn aangezicht verzoenen met een geschenk, dat voor mijn aangezicht uitgaat en daarna zal ik zijn aangezicht zien, misschien neemt hij mijn aangezicht aan.” Het wemelt hier van aangezichten, maar 'voor mijn aangezicht uit' is een zo gewone uitdrukking in het hebreuws, dat ik niet geloof, dat daar nog iets van het aangezicht in aanvoeld werd, net zomin als in ons voegwoord 'aangezien'. Voor ons is het hebreuws toch altijd een vreemde taal en dat betekent dat ons dingen opvallen, die helemaal niet opvallend zijn. Daardoor zoeken we wel eens teveel achter de woorden.

We zullen van geval tot geval moeten onderscheiden. Hoe ik dat bedoel, zal ik uitleggen aan de hand van wat voorbeelden uit het boekje Jona.

(wordt vervolgd)

Correcties bij het vorige artikel:

- 1) De preciese titel van het boekje van prof. J. v. Bruggen luidt: Bijbelse Taal? De samenhang tussen inhoud en taal van de bijbelse openbaring, Amsterdam 1971.
- 2) Midden in de tweede kolom: Bijvoorbeeld de zinswending: wat is uw knecht, een hond, dat mijn heer aan zijn knecht gedenkt...? (cf H. Donner - W. Röllig, Kanaanäische und Aramäische Inschriften II, 189 v.v. (Hebr. Inschriften 192)). Zeker is hiermee de vraag niet beantwoord, enz.

Boek- bespreking

B. Holwerda,

Oudtestamentische voordrachten
Deel II, Bijzondere Canoniek.
Copiëerinrichting v.d. Berg —
Broederweg 6 — Kampen, 1972.

Canoniek is een van de onderdelen van de wetenschappelijke theologie. De benaming „canoniek” is speciaal in Gereformeerde kring gebruikelijk, elders spreekt men van „inleidingswetenschap”. Het gaat in dit „vak” om de vragen naar ontstaan, samenstelling, inhoud van de afzonderlijke Bijbelboeken, en naar de vorming tot één geheel, dat wij dan „Bijbel” plegen te noemen. Het is vanzelfsprekend dat we dan hebben te onderscheiden tussen Oudtestamentische en Nieuwtestamentische canoniek.

Het woord „canoniek” komt van „canon”, d.i. roede, maatstaf, standaard, regel, dan ook: lijst (b.v. van vaststaande data), en vervolgens: lijst van gezaghebbende boeken die regel zijn voor geloof en leven. In de benaming „canoniek” zit derhalve een principiële stellingname opgesloten: het uitgangspunt is dat we in de Bijbel te doen hebben met het gezaghebbende Woord van God. De naam „inleidingswetenschap” draagt die keuze niet in zich, hetgeen natuurlijk niet zonder meer zeggen wil dat de gebruiker van die naam a priori het goddelijk gezag van de Bijbel zou afwijzen. In de canoniek pleegt men zowel voor Oud als voor Nieuw Testament te onderscheiden: algemene en bijzondere canoniek. De algemene canoniek handelt over de vragen van de boekenverzamelingen (Oud en Nieuw Testament) als geheel: hoe is het gekomen dat juist deze verzamelingen tot twee min of meer hechte eenheden werden en dat aan hen goddelijk gezag werd toegekend? De bijzondere canoniek handelt daarentegen over de afzonderlijke boeken: schrijver, ontstaanstijd, inhoud, doel etc., en ook over de kleinere verzamelingen, b.v. de Pentateuch, de „vijf boeken van Mozes”.

De onderhavige collegevoordrachten van prof. Holwerda handelen nu zeer uitvoerig en dringend over de dusgenaamde Pentateuchcritiek. Wat toch is het geval? Al sinds enkele eeuwen is men er op uit geweest in de Pentateuch verschillende bronnen te onderscheiden waaruit tenslotte de schrijver of liever de redactor het geheel zou hebben samengesteld. Het begon met de ontdekking dat verschillende Godsnamen werden gebruikt: in het ene stuk was het aldoo de naam Jahwè in het andere Elohim. Om even een voorbeeld te geven buiten de Pentateuch: de psalmen 14 en 53 zijn praktisch volkomen gelijk aan elkaar, maar Psalm 14 is een Jahwè-versie en Psalm 53 een Elohim-versie. In de Pentateuch zijn de J- en E-bron al vroeg door elkaar heen gewerkt, maar ze zijn nog op te sporen. En zo zijn er dan

twee scheppingsverhalen Gen. 1:1-2:4a: Elohim (God), Gen. 2:4b-25: Jahwè, maar aan dat Jahwè is dan al Elohim toegevoegd (de HERE God). Er zijn ook twee zondvloedverhalen die echter door elkaar heen gewoven zijn: de ene pericoop heeft telkens Jahwè, de andere Elohim, en daarmee zouden andere verschillen in overeenstemming zijn.

Naast J en E onderscheidde men voorts D, dat is Deuteronomium, welke bron evenwel niet precies gelijk zou zijn aan ons huidige boek Deuteronomium maar het toch wel voor een groot deel zou dekken; en voorts P, dat is Priesterlijk werk (meestal Priester-codex genoemd).

Volgens de gangbare theorie hangt met dit verschil in bronnen een verschil in gezichtpunt samen, wil men: een verschil in theologie. J zou nog een min of meer primitief religieus standpunt verraden, E zou al een ietwat meer geëvolueerd, hoger standpunt hebben, D zou het ethisch ideaal van de profeten vertegenwoordigen, en zou helemaal ingesteld zijn op de cultus, de eredienst, en voorliefde hebben voor geslachtslijsten en dergelijke. De theorie gaat echter nog verder: deze verschillen vertonen óók de **historische** ontwikkeling van Israëls godsdienst: van primitief naar gezuiverd, van gezuiverd naar ethisch, en van ethisch naar ritueel. En een sleutelstelling van deze theorie is dat D pas tot stand gekomen is in de tijd van de reformatie van koning Josia (621). Het wetboek dat toen gevonden werd in de tempel was ongeveer het boek Deuteronomium maar in werkelijkheid werd het toen niet uit een vergeten boek onder het stof vandaan gehaald, het werd toen **geschreven** en er werd maar gedaan alsof het heel oud was. Na de ballingschap hebben de priesters het heft in handen gekregen. Zij hebben toen hun Priester-codex samengesteld, en zij hebben op hun beurt gedaan alsof al de bepalingen en instellingen daarvan al afkomstig waren van Mozes, Israëls grote leider.

Een kernpunt, een scharnier, hét scharnier waarom dit alles nu draait is de dusgenoemde centralisatie van de eredienst van Deuteronomium 12. In Exodus 29:24 is sprake van véle altaren („op elke plaats waar Ik mijn naam doe gedenken”), waarna dan voorschriften voor de bouw van die altaren gegeven worden, maar in Deut. 12 schijnt sprake te zijn van slechts één wettige altaarplaats. Volgens de gangbare theorie is dat 'n stunt geweest van de Jeruzalemse Priesterschap in de tijd van Josia, die voor zich het monopolie van de altaardienst wilde hebben. Exodus 20:24 weerspiegelt de oudere situatie, vele altaren op vele plaatsen — en we zien Samuel en anderen inderdaad op allerlei plaatsen offeren —; Deut. 12 is daarmee in strijd en moet dus afkomstig zijn uit een veel latere tijd en een geheel ander historisch kader. Aldus de theorie.

Holwerda geeft nu in dit dictaat een buitengewoon uitvoerig overzicht van de Pentateuchcritiek, waaraan vooral de naam Wellhausen verbonden is. Slag op slag staat men versted over de onvoorstelbare hoeveelheid literatuur waarnaar hij verwijst.

En voorts zet hij duidelijk uiteen welke principiële vooronderstellingen tot de gangbare theorie geleid hebben, waarbij hij aldoo scherpe immanente critiek oefent, d.w.z. hij laat telkens zien hoe de

aanhangers van de theorie **op hun standpunt** zich in innerlijke tegenstrijdigheden verstrikken.

Het belangrijkste is evenwel dat Holwerda de sleutelstelling aantast, hetgeen nog nooit gebeurd was, hoezeer van Schriftgelovige zijde allerlei critiek op de critiek geëvoerd was. Holwerda verdedigt namelijk met een keur van argumenten dat Deut. 12 niet in strijd is met Ex. 20, dat Deut. 12 niet — zoals ook aan Schriftgelovige kant altijd gedacht is — een veelheid van altaren verbiedt, dat de tegenstelling niet is: één-veel, maar dat het gaat om zélf kiezen van altaarplaatsen dan wel de áánwijzing van altaarplaatsen door Jahwè. Deut. 12:5 moet niet verstaan worden in déze zin: „Maar de (éne, exclusieve) plaats die de HERE...”

En in vers 14: „...maar op de plaats die de HERE in het gebied van één uwer stammen verkiezen zal...” moet „één” niet in exclusieve zin verstaan worden (één, dus niet twee), maar in de zin van „een”, „een willekeurige, welke dan ook”.

Het betoog van Holwerda is zeer sterk, al erkent hijzelf dat er nog allerlei vragen overblijven en nieuwe vragen zich voordoen. In 1949 (6 dec.) heeft hij een en ander — natuurlijk in zeer beknopte vorm — voorgedragen bij de overdracht van het rectoraat (zie B. Holwerda, ... Begonnen hebbende van Mozes..., Terneuzen 1953, pp. 7-29), en op verschillende plaatsen heeft hij in kringen van belangstellenden hetzelfde naar voren gebracht. In, ik meen februari 1952, een paar maanden vóór zijn plotseling overlijden, deed hij dat in Apeldoorn. Bij de bespreking die volgde heb ik toen de vraag gesteld: Als dit nu allemaal zo is — en het klinkt inderdaad zeer overtuigend — wat was dan de zin van het centrale heiligdom in Jeruzalem? Holwerda antwoordde toen dat hij zelf ook met die vraag kwam te zitten. Tegen het slot van de rectoraatsrede wordt ze ook expliciet gesteld: „Wat was de verhouding tussen centraal en regionaal heiligdom?” zie p. 28. En het plan was dat de onderhavige collegevoordrachten nog gevolgd zouden worden o.a. door een behandeling van dit punt, zie p. 297. Maar voorlopig wees Holwerda in de beantwoording van mijn vraag op het gebed van Salomo bij de inwijding van de tempel, waarin het veelal gaat over **nationale** rampen en **nationale** oorlogen. Het is diep te betreuren dat het Holwerda niet gegeven is geweest dit probleem nader te bezien en uit te werken.

In zijn betoog laat Holwerda telkens zien dat het zowel in de bepaling van Exodus als in de voorschriften van Deuteronomium ging om bestrijding van het Kanaänietische heidendom en om afweer van beïnvloeding daardoor. Er is één punt dat m.i. daarbij wat meer aandacht had mogen hebben. De gangbare theorie verdedigde haar stelling van centralisatie van de eredienst o.a. met het argument dat de profeten het monotheïsme — er is maar één God — met kracht predikten, en dat in dát kader de idee van slechts één heiligdom paste, zulks tegenover het heidense veelgodendom met z'n vele altaren. Holwerda wijst dit argument af door te zeggen: de tegenstelling is niet één-veel, maar: zelfgekozen - door Jahwè aangewezen. Dat is geloof ik wel juist ter afwijzing van de gedachte dat Deuteronomium pas aan het eind van de 7de eeuw tot

stand gekomen zou zijn. Maar vóór de intocht in Kanaän waar het veel-godendom, het veel-Baälisme tiert — men sprak van de Baäl van deze en van die plaats, en in kanaänietische geest is men in Israël wel gaan spreken van de God van Dan, de God van Bethel etc. — past toch bijzonder goed een waarschuwing aan Israël daartegen. Holwerda, die hiervoor natuurlijk zeer wel oog heeft, vindt deze waarschuwing ook in het boek Deuteronomium dat z.i. is opgebouwd volgens het schema van de 10 geboden: na de decaloog in hoofdstuk 5 komt een praktische uitwerking van het eerste gebod die loopt tot en met hoofdstuk 11, dan begint in hoofdstuk 12 een nadere uitwerking van het tweede gebod enz. Nu is de grens tussen de verschillende geboden min of meer vloeiend, ze zijn geen Westers rechtssta-tuut. Het eerste en het tweede gebod lopen ook enigszins in elkaar over, al moeten we het onderscheid niet uit het oog verliezen. Zonde tegen het tweede gebod — beeldendienst — ontardt zo gemakkelijk in zonde tegen het eerste gebod — alléén Jahwè dienen —. Daarom kunnen we m.i. in het altaarvoorschrift van Deut. 12 méde zien een middel tot bewaring van het geloof in de éne ware God. Deze gedachte is evenwel niet in strijd met het betoog van Holwerda, zij past er m.i. uitnemend in. Bij de enorme massa literatuur die Holwerda aangeeft heb ik onder de confessionele bestrijders van het Wellhasianisme niet aangetroffen Ph. J. Hoedemaker, die in 1893 en 1894 een aantal lezingen hield, welke in 1895 gebundeld verschenen onder de titel: De Mozaïsche oorsprong van de wetten in de boeken Exodus, Leviticus en Numeri. Lezingen over de moderne schrift-critiek des Ouden Testaments. Dit is echter slechts een kleine omis-sie.

Gr.

B. J.

C. VEENHOF — KAMPEN

Persschouw

■ „Synodale Vrijgemaakten”

In het Kerkblad van Kampen schreef ds N. 't Hart onder bovenstaande titel het volgende artikel.

In de „Schaapskooi” (plaatselijk kerkblad van Rotterdam) schreef ds D. K. Wielenga een artikel dat werd overgenomen door het Ned. Dagblad. Hij toont zich daarin nogal verbolgen over een uiting van ds M. Vreugdenhil, verontrust gereformeerd predikant, die te kennen gaf, dat — als hij moest kiezen — hij zeker niet kiest voor de vrijgemaakte kerken binnen verband. Want hij vindt „dat die kerken nog synodaler zijn dan onze kerken”. „Je bent verplicht de uitspraken van de synode te aanvaarden, anders kom je direct erbuiten te staan”. Waar haalt de man het vandaan? Vraagt ds W. ... Je moet het besloten toch krachtens art. 31 voor vast en bondig houden.

Hij vervolgt: En wil de goede man eens één voorbeeld noemen, dat iemand of enige kerk direct buiten het verband is komen te staan? Hij kan dat nooit bewijzen, want het is pure fantasie. En dan gaat het over onze steile houding. Ja, wanneer een mens zich houdt aan wat samen is overeengekomen dan zijn we ineens steil. Er is verder nooit iemand af-

gezet omdat hij de Open Brief heeft ondertekend. Ik weet geen naam te noemen, dat wordt maar zo eventjes gezegd zonder schijn van bewijs; dat had de meneer van dat vraaggesprek eens moeten navragen aan die dominee".

Waar is enige kerkelijke uitspraak van dit kaliber te vinden? Als je dit leest komen je onwillekeurig de woorden in de zin: Zijn naam is De-ka, hij weet van niks! Maar we willen hem wel een beetje uit de droom helpen. Een dominee van Kampen werd beschuldigd van een „valse herder" te zijn, omdat hij... de Open Brief had ondertekend. Een Part. Synode van Overijssel veroordeelde deze dominee en de kerk die hem niet „behandelde" en de classis die deze kerk en dominee niet verwierpen; en één van de gronden was: (de aanleiding en voornaamste grond!) die ondertekening van de O.B. Er waren kerken, van de classis Kampen, die tegen dit vonnis in hoger beroep gingen naar art. 31; maar... de afgevaardigden van deze classis werden al meteen niet meer op de P.S. ontvangen. En al die kerken van de classis Kampen en al hun dominees, die stonden er toen zomaar ineens „buiten". Tenzij ze met die classis en die kerk van Kampen en die ds braken. De Gen. Synode van Hoogeveen keurde de beslissing (ondanks kritiek op enkele punten) goed.

En deze synode zette ook met één pennestreek al de kerken van Nrd-Holland „buiten het verband". Oorzaak? Er waren kerken in Noord-Holland, die verontwaardigd waren over de wegzending van hun afgevaardigde naar de Gen. Syn.; die werd weggezonden, weer... vanwege zijn handtekening onder de Open Brief. Die kerken verklaarden zich niet door deze G.S. vertegenwoordigd te achten en haar niet te willen steunen. Gevolg: Die kerken, maar ook alle andere kerken van Noord-Holland, ze werden er zonder meer uitgezet. De afgevaardigden werden in Hoogeveen niet meer ontvangen! Om nog een derde feit te noemen: de predikant van Zwartsluis (ds W. Bax) werd geschorst, in hoofdzaak omdat hij in de prediking niet voldoende veroordelend getuigde tegen de Open Brief. Hij had er niet eens zijn handtekening onder gezet!! Een exclusivistische geest was vaardig geworden over de kerken. En welke stoute stukken deze geest uitgehaald heeft en nog uithaalt, men kan er in ditzelfde nummer (over d'Amandelboom) nog van lezen. En G.P.V. En G.R.V. enz. enz., ze deden desgelijks.

„Steil"? of niet? Maar ds W. weet van niets! Wéét hij werkelijk van niets? Of — wil hij er liever maar niet van weten? Of zou hij er zich liever maar van distancieren en doen of hij niets weet, omdat hij het er innerlijk toch niet zo erg mee eens is, en er niet zo gelukkig mee is?

Dat laatste, dat willen we — hem kennende — dan toch nog maar van hem hopen.

Ten besluite tenslotte nog een paar regels uit een brief die een buitenverbandse broeder in Nijmegen schreef aan de binnenverbandse:

(We knippen het uit het kerkblad van Arnhem):

Uit ervaring weet ik, dat U, ik zeg dit zonder boosheid, maar wel met droefheid, Uw grenzen en Uw koers hebt uitgezet.

Hij, die over die grens is geraakt, door welke oorzaak dan ook, wordt door U uitgestoten als mede-arbeider in Gods wijngaard. Eenmaal buiten, mag er zelfs niet meer over de muur gekeken worden.

Ware woorden, D.K.W.!

Kerknieuws

Soemba-Borneo (39) — Parai Pulhamu, zondagmorgen, half elf. Gaat U ook mee naar de kerk? U bent natuurlijk benieuwd, wie in de dienst zal voorgaan en het doet U goed te horen dat dit een bekende is, ds P. P. Goossens.

Schrikt U niet, want U moet wel de indonesische taal ietwat machtig zijn om de dienst te kunnen volgen. Maar laten we aannemen, dat er op dit punt geen moeilijkheden zijn. Het kerkpubliek zegt — zo schrijft de pastor — „dat mijn preken veel helderder en makkelijker te begrijpen zijn dan die van hun eigen predikanten of goeroe's. Dat ligt natuurlijk niet alleen aan de taal (beheersing)." Nee, dat is zo, dat ervaren we hier in Nederland net zo.

Als U nu na afloop een praatje maakt met Uw broeders en zusters en vraagt hoe laat de middagdienst aanvangt, zal men U zeggen: half drie — en U komt toch ook? Ja, natuurlijk.

In die dienst gaat een van de leerlingen voor. Het is een zgn. batja (letterlijk "lezen"), d.w.z. — en hier volgt een stukje uit een brief — „na met gebed begonnen te zijn wordt een bijbel-gedeelte gelezen en besproken, waarna die bespreking dan besloten wordt met dankgebed. Dat klinkt misschien wel mooi, maar van een werkelijke bespreking kwam weinig terecht: degene die begon met gebed, las ook het schriftgedeelte en gaf dan zijn uitleg, waarna hij ook voorging in dankgebed. Dus een complete „éénmansbediening" zouden we in Nederland zeggen, en dat terwijl er hier alle gelegenheid is om er een echte gezamenlijke bespreking van te maken, opdat allen er bij betrokken zijn." Ds Goossens vervolgt dan „De eerste paar zondagen liet ik een leerling in de „batja" voorgaan, maar ondanks aansporingen opdat de aanwezigen aan de bespreking zouden deelnemen, bleef het éénmansbediening. Daarna ben ik zelf steeds in de „batja's" voorgegaan, waarbij het gelukkig wel een beetje gelukte om de aanwezigen er bij te betrekken. Ik zeg expres „een beetje", opdat U er zich geen overdreven voorstelling van vormt." Toch is ook het voorgaan van de leerlingen gehandhaafd, zoals blijkt uit de correspondentie.

En dan is er nog de zondagavond en dan bent U gast in de familiekring, want „Zondagavond hebben we een samenkomst, waar niet alleen de leerlingen aanwezig zijn, maar ook alle andere leden van ons omvangrijke „gezin" (de anak-piara's, helpers e.d.), waarin de preek van de betreffende leerling eerst door zijn mede-leerlingen bekritiseerd wordt, waarna ik dan mijn kritiek geef, hetgeen meestal neer-

komt op een compleet praktisch college. Ook vraag ik steeds naar opmerkingen over mijn (eigen) preek om eventueel bepaalde dingen, die niet duidelijk zijn geworden, nader toe te lichten." Uw zondag is, evenals die van de broeders en zusters te Parai Pulhamu, goed besteed geweest.

NIEUWS UIT BREDER KRING V.G.O.L. — Op zaterdag, 29 september a.s. zal D.V. de „Vereniging van Gereformeerde (vrijgemaakte) Onderwijzers- en Leraren in Nederland" te Amersfoort haar jaarvergadering houden. Van alle Gereformeerde organisaties zijn wij de enige waar nog door binnen- en buiten-verbanders wordt samengewerkt. Ook bestuursleden, ouders en andere belangstellenden, die liefde hebben voor Schriftuurlijk onderwijs, zijn van harte welkom. Gezien de gevaren, waardoor heel het Christelijk onderwijs in al haar schakeringen — niet het minst van overheidszijde (denk b.v. aan de Mammoetwet!) — al jaren steeds meer wordt bedreigd, is meeleven van allen die bij het onderwijs betrokken zijn, van uitermate groot belang. (Zie ook onze advertentie in dit blad!)

J. H. Brink,
secretaris V.G.O.L.

Sola Scriptura — Voor het studentendispuut „Sola Scriptura", uitgaande van de „Civitas Studiosorum in Fundamento Reformato", hoopt op D.V. 26 september a.s. om 19.30 uur in gebouw Cunera, Nwe Gracht 32 te Utrecht, prof. dr C. Graafland te spreken over het onderwerp „Geloof" — een bijbels-theologisch onderzoek. Belangstellenden zijn van harte welkom!

Redt Een Kind — Wij hebben in de loop der jaren al heel wat zakken kleding naar India en Oeganda kunnen sturen. Deze kleding is daar heel nodig. In Oeganda moet men er zo veel voor betalen, dat de kinderen, behalve hun schooluniform, alleen maar kleren uit Nederland dragen. In India vroeg mevrouw Samuel kortgeleden om wat extra kleding voor arme kinderen, die bij haar in de buurt wonen en die geregeld bij haar komen voor de zondagsschool. Deze kinderen lopen in vossen rond en daarom durven ze niet naar de zondagsschool van de Kerk. Ze schamen zich voor hun armoede en worden daardoor vaak niet met open armen ontvangen. Bij mevrouw Samuel komen ze graag en ze horen bij haar het zuivere Evangelie. Echter, wij krijgen vooral de laatste tijd veel kleding waar we niets aan hebben, zoals wintergoed en versleten en zelfs kapotte kleding, die dan ook nog te vies is om aan te pakken. En dit moet toch, want de kleren worden eerst gesorteerd en dan pas voor verzending klaargemaakt. De verzendkosten naar India en Oeganda zijn hoog en daarom is het zaak, dat alleen maar datgene verzonden wordt waar men in die landen iets aan heeft. Ook schoenen sturen we niet. Deze

kunnen beter in het land zelf gekocht worden.

Verder krijgen we meer kleding voor volwassenen dan voor kinderen. We kunnen wel wat zomerkleding voor volwassenen gebruiken, maar het meeste hebben we toch aan kleren voor babies en kinderen tot ca. 12 jaar.

Gelukkig krijgen we ook heel veel, dat met zorg en liefde voor de kinderen is uitgezocht en ingepakt en daarom hopen wij, dat dit stukje u niet afschrikt en dat u ons nu helemaal niets meer zendt. Voor goede kleding zijn we heel dankbaar en u kunt die sturen aan onze Stichting, p/a Hortensiastraat 79, Zwolle.

Uitnodiging

Voor allen, die Schriftuurlijk onderwijs lief hebben.

Bij dezen wordt u uitgenodigd voor de

JAARVERGADERING van de V.G.O.L. in de „Oude Tram" te Amersfoort (naast het station) op 29 sept. Aanvang 10.15 uur.

's Morgens huishoudelijke zaken. 's Middags (± half twee) beantwoording van vragen door een forum.

Het bestuur V.G.O.L.

TER PERSE :

in de reeks

De Voorzeide Leer

over

DE HEILIGE SCHRIFT :

Ds C. Vonk,

RICHTEREN

Intekenprijs tot 31 december 1973 f 29,50, daarna f 35,—.

Gaarne zenden wij U een volledig prospectus over deze unieke Schriftverklaring!

Firma

Wesdijk, Liebeek en Hooijmeijer
Singel 55 — Postbus 2.
Barendrecht.

Jongeman

ZOEKT KAMER

in Baarn, Soest, Hilversum of omgeving.

R. Riezebos, v. Laersweg 9, Zwolle

Vraag vrijblijvend de brochure

„BELEGGEN EN REKREËREN" in Zuid-Frankrijk.

Bel de vertegenwoordiger:
Spijkerboer - Elburg
Tel. (05250) 1751

Redactieleden	Adres van de Redactie	Advertenties en druk	Abonnementsprijs:	Geref. Persvereniging „Opbouw"
Ds H. Amelink	Ds H. Amelink,	Drukkerij	f 20,— per jaar	Abonnementenadministratie Rotterdamse Rijweg 174, Rotterdam-8 Tel. 010 - 153535 Giro 40.49.45
Ds G. Janssen	Lekdijk 82 b,	„Steenbergen",	f 10,50 per halfjaar	
Drs H. de Jong	Langerak (Z.-H.)	Slotlaan 220, Zeist.	f 5,50 per kwartaal	
D. W. L. Milo	Tel. 0 1843 - 232	Tel. 0 3404 - 12452	Buitenland: Europa en zeepost f 30,—;	
Prof. C. Veenhof			Luchtpost f 50,—	
Drs H. E. S. Woldring	Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.			